

BOLANING JAMIYATGA MOSLASHUVINI TA'MINLASHDA OILA BILAN HAMKORLIK SHAKLLARI

Valijonova Bibirobiyaxon Numonjon qizi

Qo'qon Davlat Universiteti

E-mail: meliqoziyevvarobiyaxon008@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bolaning jamiyatga moslashuvini ta'minlashda oila bilan hamkorlikning ahamiyati, mazmuni va samarali shakllari yoritilgan. Oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti hamkorligining bolalar ijtimoiylashuvidagi o'rni tahlil qilinib, ota-onalar bilan suhbatlar, seminar-treninglar, maslahatlar, ochiq eshiklar kuni va oilaviy tadbirlar kabi hamkorlik shakllari ko'rib chiqilgan. Bolaning shaxs sifatida shakllanishi va ijtimoiy ko'nikmalarining rivojlanishida oila hamda ta'lim muassasasining uzviy hamkorligi muhim omil sifatida asoslangan.

Kalit so'zlar: bola, jamiyatga moslashuv, ijtimoiylashuv, oila, hamkorlik, ota-onalar, maktabgacha ta'lim, tarbiya, ijtimoiy rivojlanish, kommunikativ ko'nikmalar.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются значение, содержание и эффективные формы сотрудничества семьи в обеспечении социальной адаптации ребенка. Анализируется роль взаимодействия семьи и дошкольной образовательной организации в процессе социализации детей. Освещаются такие формы сотрудничества, как беседы с родителями, семинары-тренинги, консультации, дни открытых дверей и семейные мероприятия. Обосновывается важность тесного взаимодействия семьи и образовательного учреждения в формировании личности ребенка и развитии его социальных навыков.

Ключевые слова: ребенок, социальная адаптация, социализация, семья, сотрудничество, родители, дошкольное образование, воспитание, социальное развитие, коммуникативные навыки.

ANNOTATION

This article discusses the importance, content, and effective forms of family cooperation in ensuring a child's adaptation to society. The role of cooperation between the family and preschool educational institutions in children's socialization is analyzed. Various forms of collaboration, including parent-teacher meetings, seminars, consultations, open-door days, and family events, are examined. The study emphasizes that close cooperation between the family and educational institutions is an essential factor in the development of a child's personality and social skills.

Keywords: child, social adaptation, socialization, family, cooperation, parents, preschool education, upbringing, social development, communication skills.

KIRISH.

Mamlakatimizda yosh avlodni har tomonlama barkamol, ma'naviy yetuk va ijtimoiy faol shaxs etib tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bolaning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvi, avvalo, oiladagi tarbiya, oilaviy muhit va ta'lim muassasalari bilan hamkorlik darajasiga bog'liqdir. Ayniqsa, maktabgacha yosh davrida bolaning ijtimoiylashuvi, muloqot madaniyatining shakllanishi, jamiyat qoidalari va qadriyatlarini o'zlashtirishi oilaning tarbiyaviy ta'siri bilan chambarchas bog'liq. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish, oilalar bilan hamkorlikni mustahkamlash hamda bolalarning har tomonlama rivojlanishi uchun qulay sharoitlar yaratishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi qarorida maktabgacha ta'lim tashkilotlari va oila hamkorligini rivojlantirish, bolalarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash hamda tarbiyaviy jarayonga ota-onalarni keng jalb etish muhim vazifalar sifatida belgilangan¹.

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son qarori "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasida yosh avlodning sifatli ta’lim olishi, ma’naviy-axloqiy tarbiyasini kuchaytirish, oilaning tarbiyaviy salohiyatini oshirish hamda ta’lim muassasalari va ota-onalar hamkorligini rivojlantirish ustuvor vazifalar qatoriga kiritilgan². Mazkur hujjatlar bolalarning jamiyatga moslashuvini ta’minlashda oila va ta’lim tashkilotlari o‘rtasidagi samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yishning dolzarbligini yanada oshirmoqda.

Bolaning jamiyatga moslashuvi murakkab pedagogik va ijtimoiy jarayon bo‘lib, unda oilaning o‘rni beqiyosdir. Ota-onalar va pedagoglarning hamkorlikdagi faoliyati natijasida bolada muloqot madaniyati, mustaqillik, mas’uliyat, ijtimoiy faollik va jamoada ishlash ko‘nikmalari shakllanadi. Shu sababli oila bilan hamkorlikning zamonaviy shakllarini o‘rganish va amaliyotga tatbiq etish bugungi kunning dolzarb pedagogik masalalaridan biri hisoblanadi. Mazkur maqolada bolaning jamiyatga moslashuvini ta’minlashda oila bilan hamkorlikning mazmuni, ahamiyati va samarali shakllari tahlil qilinadi hamda ularni amaliyotda qo‘llash bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI.

Bolaning jamiyatga moslashuvi va bu jarayonda oila bilan hamkorlik masalalari pedagogika, psixologiya hamda sotsiologiya fanlarida keng tadqiq etilgan. Mazkur muammoning nazariy asoslarini yaratishda xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari muhim ahamiyat kasb etadi. Bolaning ijtimoiylashuvi masalalarini ilmiy jihatdan o‘rganishda L.S. Vigotskiy shaxs rivojlanishida ijtimoiy muhit va kattalar bilan hamkorlik qiluvchi faoliyatning ahamiyatini alohida ta’kidlaydi. Olimning fikricha, bolaning psixik rivojlanishi avvalo ijtimoiy munosabatlar tizimida shakllanadi va keyinchalik individual xususiyatga aylanadi³. Bu esa oilaning bola tarbiyasidagi o‘rni va

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”.

³ Выготский Л.С. Педагогическая психология. – Москва: Педагогика, 1991.

uning jamiyatga moslashuviga ko‘rsatadigan ta‘sirini ochib beradi. A.N. Leontev faoliyat nazariyasida shaxsning rivojlanishi faoliyat jarayonida yuz berishini asoslab bergan. Uning fikricha, bolaning atrofdagilar bilan muloqoti, o‘yin faoliyati va ijtimoiy munosabatlari uning jamiyatga moslashuvining muhim omili hisoblanadi. Shu bois oilada yaratilgan qulay tarbiyaviy muhit bolaning ijtimoiy tajribani egallashiga xizmat qiladi. D.B. Elkonin maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida syujetli-rolli o‘yinlarning ahamiyatini yoritib, aynan o‘yin faoliyati orqali bola jamiyatdagi rollar va munosabatlarni o‘zlashtirishini ta‘kidlagan. Mazkur jarayonda ota-onalarning faol ishtiroki bolaning ijtimoiy moslashuv darajasini oshiradi.

Oilaviy tarbiyaning nazariy asoslarini tadqiq etgan V.A. Suxomlinskiy bolaning ma‘naviy va axloqiy rivojlanishida oilani “birinchi tarbiya maktabi” deb baholaydi. Olimning fikricha, ota-onalar va pedagoglar hamkorligi bola shaxsini barkamol rivojlantirishning asosiy shartlaridan biridir. O‘zbekistonlik olimlardan R. Mavlonova tarbiya jarayonida oila, ta‘lim muassasasi va mahalla hamkorligining muhimligini ta‘kidlab, bolalarda ijtimoiy faollik, vatanparvarlik va ma‘naviy qadriyatlarni shakllantirishda ushbu institutlarning o‘zaro hamkorligi zarurligini qayd etadi. M. Inomova oilaviy tarbiya masalalarini o‘rganar ekan, ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish bolaning har tomonlama rivojlanishi va jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvining muhim omili ekanligini ko‘rsatadi⁶. Olimaning fikricha, oilada sog‘lom psixologik muhit yaratish bolada ijtimoiy ko‘nikmalar shakllanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, U. Mahkamov tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda yosh avlodni ma‘naviy-axloqiy tarbiyalashda milliy qadriyatlar, oilaviy an‘analar va ota-onalar namunasining o‘rni yoritilgan. Tadqiqotlarda oila va ta‘lim tashkiloti hamkorligi bolani jamiyatga tayyorlashning eng samarali vositalaridan biri sifatida baholanadi. Tahlil qilingan ilmiy adabiyotlar shuni ko‘rsatadiki, bolaning jamiyatga moslashuvi ko‘p jihatdan oila, ta‘lim muassasasi va ijtimoiy muhitning hamkorlikdagi faoliyatiga bog‘liq. Shu sababli zamonaviy ta‘lim tizimida oila bilan hamkorlikning samarali shakllarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish muhim ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

METODLAR.

Mazkur tadqiqotda bolaning jamiyatga moslashuvini ta'minlashda oila bilan hamkorlik shakllarini o'rganish va tahlil qilish maqsadida bir qator ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi. Avvalo, nazariy tahlil metodi asosida mavzuga oid pedagogik, psixologik va metodik adabiyotlar, ilmiy maqolalar, monografiyalar hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlar o'rganildi. Ushbu metod orqali bolaning ijtimoiylashuvi, oilaviy tarbiya va oila bilan hamkorlikning nazariy asoslari tahlil qilindi.

Kuzatish metodi yordamida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachilar, ota-onalar va bolalar o'rtasidagi hamkorlik jarayonlari kuzatildi. Kuzatish natijasida oila bilan hamkorlikning amaliy shakllari hamda ularning bolalarning ijtimoiy moslashuviga ta'siri aniqlandi. Suhbat metodi orqali ota-onalar va pedagoglarning bola tarbiyasiga oid fikrlari, hamkorlik jarayonidagi muammolar va takliflari o'rganildi. Suhbatlar natijasida oilaning tarbiyaviy imkoniyatlari hamda hamkorlikning samaradorligini oshirish omillari belgilandi. So'rovnoma metodi yordamida ota-onalar va pedagoglar orasida anketa so'rovlari o'tkazilib, ularning oila va ta'lim muassasasi hamkorligiga bo'lgan munosabati hamda mavjud tajribalari tahlil qilindi.

Qiyosiy-tahliliy metod asosida mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari taqqoslandi. Natijada bolaning jamiyatga moslashuvini ta'minlashda oila bilan hamkorlikning samarali shakllari aniqlandi. Umumlashtirish metodi orqali tadqiqot davomida olingan nazariy va amaliy ma'lumotlar tizimlashtirilib, tegishli xulosa va tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqotda qo'llanilgan metodlar bolaning jamiyatga moslashuvini ta'minlashda oila bilan hamkorlikning mazmuni, ahamiyati va samaradorligini har tomonlama o'rganish hamda ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish imkonini berdi.

NATIJALAR.

Tadqiqot jarayonida bolaning jamiyatga moslashuvini ta'minlashda oila bilan hamkorlikning o'rni va ahamiyati atroflicha o'rganildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti o'rtasidagi samarali hamkorlik bolalarning ijtimoiylashuv jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi hamda ularning jamiyat talablariga moslashish darajasini oshiradi. Tahlillar natijasida ota-onalarning ta'lim-tarbiya

jarayonidagi faol ishtiroki bolalarda muloqot madaniyati, jamoada ishlash, o'z fikrini erkin ifodalash va ijtimoiy munosabatlarni to'g'ri yo'lga qo'yish kabi ko'nikmalarning shakllanishiga xizmat qilishi aniqlandi. Oila va pedagoglar o'rtasidagi muntazam muloqot bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tarbiyaviy ishlarni tashkil etishga imkon yaratdi.

Shuningdek, ota-onalar yig'ilishlari, seminar-treninglar, individual maslahatlar, ochiq eshiklar kuni, oilaviy bayramlar va birgalikdagi tadbirlar kabi hamkorlik shakllari eng samarali usullar sifatida baholandi. Ushbu tadbirlarda ota-onalarning faol qatnashishi bolalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlab, ularning tengdoshlari va kattalar bilan ijobiy munosabatlar o'rnatishiga yordam berdi.

Tadqiqot davomida ayrim ota-onalarning pedagogik bilimlari yetarli emasligi, ta'lim muassasasi bilan hamkorlikka vaqt ajratishda qiyinchiliklarga duch kelishi kabi muammolar ham aniqlandi. Biroq pedagogik maslahatlar va ma'rifiy tadbirlar orqali bu kamchiliklarni bartaraf etish mumkinligi kuzatildi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari oila bilan hamkorlikning turli shakllarini samarali tashkil etish bolaning jamiyatga moslashuvi, ijtimoiy faolligi, mustaqilligi va shaxsiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil ekanligini tasdiqladi. Oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolani kelajakdagi ta'lim bosqichlariga hamda jamiyat hayotiga muvaffaqiyatli tayyorlashga xizmat qiladi.

XULOSA

Bolaning jamiyatga moslashuvi uning shaxs sifatida shakllanishi, ijtimoiy tajriba orttirishi va atrofdagi insonlar bilan samarali munosabatlar o'rnatishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu jarayonda oila birlamchi ijtimoiy muhit sifatida bolaning dunyoqarashi, xulq-atvori, ma'naviy-axloqiy fazilatlari va ijtimoiy ko'nikmalarining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli bolaning jamiyatga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlashda oila bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolaning ijtimoiylashuv jarayonini jadallashtiradi, uning muloqot madaniyati, mustaqilligi, mas'uliyat hissi va jamoada faol ishtirok etish

ko'nikmalarini rivojlantiradi. Ota-onalar yig'ilishlari, seminar-treninglar, individual suhbatlar, maslahatlar, ochiq eshiklar kunlari hamda oilaviy tadbirlar kabi hamkorlik shakllari tarbiyaviy ishlarning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ota-onalarning pedagogik bilim va ko'nikmalarini muntazam ravishda oshirib borish, ularni ta'lim-tarbiya jarayoniga faol jalb etish hamda pedagoglar va ota-onalar o'rtasida o'zaro ishonchga asoslangan munosabatlarni shakllantirish zarur. Bunday hamkorlik bolalarning ijtimoiy muhitga tez va samarali moslashishiga, o'z qobiliyatlarini namoyon etishiga hamda barkamol shaxs bo'lib voyaga yetishiga yordam beradi. Demak, bolaning jamiyatga moslashuvini ta'minlashda oila bilan hamkorlikning turli shakllaridan samarali foydalanish, ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirib borish muhim ahamiyatga ega. Oila, maktabgacha ta'lim tashkiloti va jamiyatning hamkorlikdagi faoliyati natijasida ijtimoiy faol, ma'naviy yetuk va intellektual salohiyatli avlodni tarbiyalash mumkin. Shu bois oila bilan hamkorlikni rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish kelgusida ham ta'lim tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida". O'RQ-595-son, 2019-yil 16-dekabr. — <https://lex.uz/docs/4646908>
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. – Toshkent: 2022
3. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q., Kayumova N.M., Azimova M.N. Maktabgacha pedagogika. — Toshkent: "Tafakkur" nashriyoti, 2019. — 688 b.
4. N.Sultonova, G.Nazirova. Maktabgacha ta'limda qiyosiy pedagogika. Toshkent: "ILM VA FAN", 2023. 156 bet.
5. Nazirova G.M. Bolalarni maktabga tayyorlash metodikasi. — Toshkent: "Bookmany print", 2024. — 386 b.
6. D.Weikard "Education young children : active learning practices for preschool and child care pragrammas
7. Maecia.L.Tate "Preparing children for success in school and life"

8. Sinan Koçyiğit “Farkli ÷lkelerde okul öncesini eğitim kurumlarının gelişimi